

Чіпець О.І.

*Здобувач кафедри кримінально-правових
дисциплін Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ, магістр
права*

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ПРОВАДЖЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Після введення в дію нового КПК України, слідча і судова практика викреслила значну кількість нових, досі невідомих проблем, які пов'язані з значними прорахунками нового кримінально-процесуального законодавства.

Аналіз демократичних за змістом соціально-політичних, економічних, правових та організаційних заходів перебудови суспільства та механізму держави в незалежній Україні, які вживаються останнім часом, свідчить про те, що державна влада прагне протиставити негативним тенденціям суспільного розвитку весь свій інтелектуальний і організаційний потенціал і змінити ситуацію на краще.

Питання захисту прав людини під час проведення слідчих (розшукових) дій взагалі, й особливо негласних (розшукових) дій, є одним з найбільш складних питань в теорії та практиці кримінального процесу, яке потребує чіткої визначеності.

Одним з основних завдань слідчих та оперативно-розшукових підрозділів органів внутрішніх справ України є розкриття злочинів і встановлення осіб, які їх вчинили [4].

Для забезпечення виконання вищенаведених завдань новий КПК України ввів принципово нове поняття в кримінально-процесуальне законодавство, негласні слідчі (розшукові) дії, порядок проведення яких регламентований главою 21 даного кодексу. Негласні слідчі (розшукові) дії - це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК. Нег-

ласність означає неочевидність, скритність слідчих (розшукових) дій, що проводяться, від осіб, які в них не беруть участь, зокрема, від співробітників слідчих та оперативних підрозділів, але насамперед від об'єктів, щодо яких вони проводяться. Така форма проведення слідчих (розшукових) дій дозволяє попередити можливу протидію розслідуванню злочину, гарантувати безпеку учасників кримінального провадження, зібрати відомості про злочин та особу, яка його вчинила [1, 1224 с.].

Під час проведення негласних (розшукових) слідчих дій неминуче відбувається втручання в сферу приватного життя, що в свою чергу тягне за собою обмеження прав і свобод людини і громадянина, навіть обмеження конституційних прав.

Гарантії основних прав і свобод людини і громадянина становлять собою систему норм, принципів, умов і вимог, які у сукупності забезпечують додержання прав, свобод та законних інтересів особи. Систему кримінально-процесуальних гарантій становлять: 1) кримінально-процесуальна форма; 2) принципи кримінального процесу; 3) процесуальний статус учасників кримінального процесу; 4) можливість застосування заходів забезпечення кримінального провадження; 5) прокурорський нагляд; 6) судовий контроль; 7) відомчий контроль; 8) інститут оскарження дій, рішень і бездіяльності органів і посадових осіб, що здійснюють кримінальне провадження; 9) юридична відповідальність учасників кримінального процесу та ін. [2, С. 398].

Як справедливо зазначає Омельченко А.С., гарантією забезпечення прав і свобод особи слугує чітке визначення категорії осіб, щодо яких проводяться негласні слідчі (розшукові) дії. У КПК не визначається коло осіб, щодо яких слідчий може приймати рішення про застосування негласних слідчих (розшукових) дій. Таким чином, фактично такою особою може стати будь-яка людина. Беручи до уваги значні строки їх проведення (особливо при їх подовженні) негласне спостереження за приватним життям може вестися за неконтрольованою кількістю громадян. Повідомлення таких осіб в межах календарного року після закінчення проведення негласної слідчої (розшукової) дії виглядає не досить

надійною гарантією дотримання законності і забезпечення права особи на недоторканість приватного життя. Це може дискредитувати задекларовану демократизацію кримінального судочинства та означати побудову «поліцейської держави» в Україні [3, С. 205-211].

Розробники нового КПК України спробували вирішити питання забезпечення гарантії прав і свобод людини й громадянина під час проведення негласних (розшукових) слідчих дій також в спосіб переведення акценту управління досудового розслідування від слідчого до функцій суду, шляхом надання можливості їх проведення тільки за ініціативи слідчого, після погодження з прокурором, або за ініціативи прокурора, але з обов'язковістю надання дозволу слідчим суддею.

Враховуючи вище викладене можна зробити висновок про те, що норми нового КПК містять в собі великий арсенал засобів забезпечення гарантій захисту прав й свобод людини під час проведення негласних (розшукових) дій, з одного боку, та те що вони потребують значної наукової розробленості та удосконалення, саме порядку їх реалізації з іншого боку.

1. *Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За загальною редакцією професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. - К.: Юстініан, 2012. - 1224 с.*
2. *Курс лекцій з кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (загальна частина) авт. кол. Рожнова В. В., та ін. [Електронний ресурс] / Київ. - 2012. - С.398.*
3. *Омельяненко А. С. Загальні положення про негласні слідчі (розшукові) дії (огляд нового законодавства) // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. - 2012. - № 4. - С. 205-211*
4. *Про затвердження Положення про основи організації розкриття злочинів органами внутрішніх справ України: Наказ МВС України № 456 від 24.09.2010 року.*